

ARAŞTIRMA MAKALESİ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN TUVALET EĞİTİMİ FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI*

Fatma Ceren Sevinç^{a,**}, Ali Yiğit Kutluca^b

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarını annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin gelir düzeyi, annenin çocuk sayısı ve çocuğun içinde büyüdüğü aile yapısı demografik değişkenleri açısından incelemektir. Araştırmanın evreni, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, İstanbul ili, Küçükçekmece ilçesi, Yenimahalle Mahallesi'nde bulunan bir anaokulunda eğitim gören 3 kız, 4 erkek çocuğun annelerinden oluşmaktadır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yön-temlerinden ölçüt örnekleme aracılığıyla araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarını tespit etmek için nitel araştırma yaklaşımlarından, durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Uzman görüşü alınarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış görüşme soruları katılımcılara yapılan odak grup görüşmesinde yöneltilmiş ve araştırma verileri toplanmıştır. Araştırmada toplanan veriler tümevarımsal içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının, annelerin eğitim düzeyleri ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının kültürel kolektif bilinçdışı sonucu etkilendiği ve tuvalet eğitimi vermelerine yön çizdiği saptanmıştır. Annelerin doğru tuvalet eğitimi bilmedikleri ve çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde çeşitli hatalar yaptıkları tespit edilmiştir. Annelerin tuvalet eğitimi önemli buldukları ancak tuvalet eğitimi üzerine araştırma yapmadan sahip oldukları bilgiler kapasite-sinde çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırdıkları saptanmıştır. Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının çocuğun büyüdüğü aile yapısıyla, annenin yaşıyla ve çocuk sayısı ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

64

Anahtar Kelimeler: Tuvalet Eğitimi, Farkındalık, Anne

* Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

MAKALE HAKKINDA

Gönderim Tarihi: 20 Mayıs 2019
Revize Tarihi: 12 Haziran 2019
Kabul Tarihi: 14 Haziran 2018

DOI: 10.31805/acjes.568175

^{a**} Sorumlu Yazar: **Fatma Ceren Sevinç**, İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
E-Mail: fatmacerensevinc@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2695-2574>

^b İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-Mail: ali.yigit8834@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1341-3432>

E-ISSN: 2602-3342
Copyright © ACJES

RESEARCH ARTICLE

EXAMINING THE AWARENESS OF TOILET TRAINING OF MOTHERS WHO HAVE CHILDREN IN PRE-SCHOOL PERIOD: A CASE STUDY METHOD*

Fatma Ceren Sevinç^{a,**}, Ali Yiğit Kutluca^b

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the awareness of toilet training of mothers who have children in preschool period in terms of demographic variables such as of mother's age, mother's education level, mother's income rate, mother's number of children and the family structure which the child grows. The universe of the research consists of the mothers of 3 girls and 4 boys who were educated in the kindergarten in the Yenimahalle neighbourhood, Küçükçekmece district of Istanbul in the 2018-2019 academic year. The participants were included in study via criterion purposive sampling which one of the purposive sampling techniques. For determine the awareness of toilet training in mothers who participated in the study, the case study method was used one of the qualitative research methods. The interview questions which taking expert opinion and prepared by the researcher were directed to the participants in the focus group interview. At the end of this, research data were collected. The data collected in this study were analyzed by inductive content analysis method. As a result of the study, it was determined that mothers' awareness of toilet training was not related to the educational level of mothers. It was determined that mothers' awareness of toilet training was influenced by cultural, collective, unconscious outcome and led them to toilet training. It was detected that mothers did not know the proper toilet training and they made various mistakes in the process of toilet training to their children. It was found that, toilet training is important for mothers but they provided toilet training to their children with their own way, do not need any research. End of the study, it was concluded that mothers' awareness of toilet training was low.

65

Keywords: Toilet training, Awareness, Mother

*This study was produced from the master thesis prepared by the first author under the supervision of the second author.

ARTICLE INFO

Received: 20 May 2019

Revised: 12 June 2019

Accepted: 14 June 2018

DOI: 10.31805/acjes.568175

^{a,**} Corresponding Author: **Fatma Ceren Sevinç**, İstanbul Aydın University, Institute of Educational Sciences, İstanbul, Turkey.
E-Mail: fatmacerensevinc@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2695-2574>

^bİstanbul Aydın University, Faculty of Education, Department of Elementary Education, İstanbul, Turkey.
E-Mail: aliigit8834@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1341-3432>

E-ISSN: 2602-3342

Copyright © ACJES

Giriş

Toplumların sağlıklı bir şekilde oluşması bireylerin temelden, çocukluk yıllarından itibaren sağlıklı bir şekilde olgunlaşmaları ile olmaktadır. Birey hayatı dönemlerden oluşmaktadır. Çocukluk dönemlere ayrılmaktadır; bu dönemler bebeklik dönemi, özerklik dönemi, oyun dönemi ve ilköğretim dönemi. Çocukların bu gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde geçirmeleri, gelecek yaşamlarını da sağlıklı bir şekilde geçirmelerinin ön koşullarındandır. Bu dönemlerin sağlıklı geçmesi ve toplumun sağlıklı bireylerden oluşması için çocuğun eğitimi önemlidir. Çocuklara pek çok konuda eğitim verilir ve verilen bu eğitimlerin en önemlilerinden biri de tuvalet eğitimidir. Çocuğun aile ortamında tuvalet eğitimini öğrenebildiği bir ve üç yaşları arası anal dönem olarak isimlendirilmektedir (Atkinson, Smith, Bem, Hoeksema, 2006). Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de annenin kritik önemi vardır. Tuvalet eğitimi verilirken annenin çocuğa yaklaşımı çocuğun doğru eğitim alması için çok önemlidir; doğru tuvalet eğitimini alan çocuklar, hiç kuşkusuz ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini de daha sağlıklı geçirmektedirler. Doğru ve sağlıklı bir tuvalet eğitimi alma süreci yaşayan çocuklar, kendilerine daha güvenli, daha özerk bireyler olarak yetişirken, tuvalet eğitimini çok baskıcı ya da çok serbest bir şekilde almış çocuklar ise ileri yıllarda cimri, inatçı, çok fazla düzenli, obsesyonlu bireyler olarak yetişmektedirler. (Salihoğlu-Dursun, 2012). Tuvalet eğitimi, çocuğun gelişimi açısından kritik öneme sahip olmakla birlikte, çocukluk döneminde kazanılması gereken önemli gelişimsel sorumluluklardan biridir. Tuvalet eğitimi hem aile hem de çocuk için zor bir süreç olabilmektedir. Tuvalet eğitimine geç başlanması çocuğun tuvalet kontrolünü kazanmasında gecikme olarak gösterilebilir. Erken başlanması da hazır oluş gerçekleşmeden olduğu için olumsuz sonuçlanabilir (Eren ve Oğuz, 2014). Her çocuğun gelişimi ve hazır oluşu farklılık gösterir, bu yüzden tuvalet eğitimi konusunda da bir tane doğru yoktur. Tuvalet eğitimine başlamak için çocuğun hazır olması ve bu sürece karşı ilgili olması gerektiğini öne süren araştırmacılar (Örn; Evliyaoğlu, 2010); hazır oluş ve ilginin, genellikle 18. aydan itibaren başladığını belirtmektedirler. Tuvalet eğitimine karşı hazır oluş ve ilgi olduğu zaman eğitim daha kolay ve hızlı sonuçlanmaktadır. Çocuklar çoğunlukla 18 ve 24 aylar arasında tuvalet eğitimini almak için hazır olmaktadır (Özmer, 2006). Çocuklarda mesane kontrolü genellikle 30-36. aylarda kazanılmaktadır (Özkul, 2017). Yeterli kas gücünü ve gelişimini tamamlayan çocukların, tuvalet eğitimini kazanmalarında herhangi bir fizyolojik engel yoktur (Sidal, Oğuz, Ünüvar, Kılıç ve Yıldız, 2014). Fakat bu alışkanlık kazanılırken ara sıra alta kaçırma problemleri yaşanabilmektedir, bu alta kaçırma eğer çok sık yaşanmıyorsa çok dikkate alınmamalı ve anlayışlı bir tutum sergilenmelidir. Aksi takdirde çocukta inatlaşma, idrarını ve dışkısını yapmak istememe veya idrarını ve dışkısını bilerek tutma gibi sorunlarla karşılaşılabilir ki bunlar da çocuğun psikolojik gelişimine zarar veren durumlara neden olurlar (Küçük, 2010).

Tuvalet eğitiminin doğru bir şekilde kazanılması çok önemlidir ve bunun sağlanması için pek çok etken vardır. Bu etkenler çocuğun cinsiyeti, ailenin sosyoekonomik düzeyi, çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna gitmesi, tuvalet eğitimine başlangıç yaşı, yaşadığı ortam, tuvalet tipi, tuvalet eğitiminde kullanılan yöntem, çocuğun psikolojik durumu, eğitim verenin bilgi sahibi olup olmadığı, annenin yaşı gibi değişkenlerdir (Gilbert, 2014). Tuvalet eğitiminin başarılı olması için çocuğun, mental, fiziksel ve psiko-lojik olarak hazır olduğundan emin olunması gerekmektedir. Tuvalet eğitimine hazır olduğunu da fiziksel, ruhsal ve zihinsel belirtiler ile anlaşılabilir.

- Fiziksel belirtiler; sabah kuru uyanma, gün içinde uzun süre kuru kalma, oturma-çömelleme hareketlerini rahat bir şekilde yapabilme, giysilerini giyebilme, pantolonunu açıp kapayabilme, ıslak-kuru ayırma yapabileme gibi belirtilerdir (Gökna,2012; Semerci, 2015; Yavuzer, 2012).
- Mental belirtiler; idrarını ve dışkısını tuvalete veya lazımlığa yapmak isteme, tuvalete gitmeye istekli olma, davranışları taklit etme ve emirlere uyma gibi bilişsel becerileri kazanma, tuvaleti sıkıştırdığı zaman bunu ifade edebilme, idrar ya da dışkısı geldiğini fark etmedir (Evliyaoğlu, 2010).
- Psikolojik belirtiler; ebeveynlerinin takdirini ve onayını kazanma arzusu içinde olma, tuvalette iken korkma-dan ve çekinmeden oturabiliyor olma, ebeveynlerinin veya arkadaşlarının tuvaletteki tutumlarını öğrenmek isteme, bezini kirlettiğinde bu durumdan iğreti duyma, çevresindekileri taklit edebilme, ıslak bezle durmak istememe gibi belirtilerdir (Tarhan ve diğ., 2008).

Tuvalet eğitimine başlama zamanı çocukta çocuğa değişiklik göstermektedir. Eğer çocukta bir işaret yoksa tuvalet eğitimine başlanmamalıdır; çünkü çocuk hazır olmadan tuvalet eğitimine başlamaya çalışmak ebeveyn için boşa bir zaman kaybı olabilir ve aynı zamanda çocuk için de bir korku yaratabilir. Tuvalet eğitimi alan çocuklar çoğunlukla 24. ayda dışkılarını, 36. ayda idrarlarını kontrol etmeyi öğrenmektedirler; ancak tuvalet eğitimini edinmenin bireyler arasında farklılık gösterdiğini unutmamak gerekmektedir, örneğin; tuvalet eğitimi süreci bazı çocuklar için 2-3 gün sürerken, bazı çocuklarda bu süreç aylar alabilir. Tuvalet eğitimi çocuğun bağımsızlık ve bireysellik gelişiminde çok önemli bir yer almaktadır (Choby ve George, 2008). Eğitim sürecinde geceleri daha sık olmakla birlikte alta kaçırma kazaları yaşanabilmektedir ve ebeveynler bu kazaları doğal olarak karşılamalı, çocuklara karşı anlayışlı, sevgi dolu olmalı, çocukları suçlamamalı, cezalandırmamalıdır (Bolat, 2016). Tuvalet eğitim öncesi ve tuvalet eğitimi esnasında ebeveynler çocuğu cesaretlendirmelidir. Eğitime başlamadan önce çocuğun tuvaletin tuvalete yapıldığını görmesi gerekmektedir. Çocuğa tuvalet eğitimine başlayıp bez çıkarıldıktan sonra bir daha asla gündüz-gece fark etmez bez bağlanmamalıdır (Fidancı ve diğ., 2013). Eğer gündüz çıkarılıp gece tekrar bağlanırsa çocuk alışkanlığı kazanmada zorlanır, bir çatışma yaşar ve tuvaletini ne zaman tutup ne zaman bırakacağını bilemez. Eğitim sürecinde çocuğa kolay çıkarılabilen bir külot giydirilmeli, çocuğun tuvaletini rahatlıkla yapabileceği bir ortam oluşturulduktan sonra çocuğa tuvaletin nereye ve nasıl yapacağı gösterilmelidir ve çocuk tuvaletini tuvalete yaptığı zaman ödüllendirilmelidir (Arkan, Çelebioğlu, Tüfekçi, 2013). Çocuğun eğitime hazır olduğunu anlaması için ebeveyn çocuğu takibe almalıdır. Tuvalet eğitimini tek bir kişinin vermesi daha sağlıklıdır ve eğitimi veren kişinin çocuğa karşı yaklaşımı eğitimi birçok açıdan etkilemektedir.

Literatür tarandığında tuvalet eğitiminin, çocukların gelişimlerini etkileyen oldukça önemli bir süreç olduğu ve bu süreci etkileyen birçok faktör bulunduğu tespit edilmektedir (Önen, Aksoy, Taşar ve Bilge, 2012). Bireyin gelişimini büyük ölçüde etkileyen bu eğitimin kazanılmasında; annenin eğitim düzeyi, ailenin sosyokültürel yapısı, ailenin gelir düzeyi, çocuğun tuvalet eğitimine başladığı yaşı, çocuğa tuvalet eğitimi verilirken kullanılan yöntemler, çocuğun yaşamını geçirdiği ortam, evdeki tuvaletin alaturka ya da alafrağa oluşu, çocuğa tuvalet eğitimi veren kişinin bu konudaki bilgisi, çocuğun psikolojik durumu ve cinsiyeti gibi birçok faktör mevcut bulunmaktadır (Koç, Camurdan, Beyazova, İlhan ve Şahin, 2008). Tuvalet eğitimi sürecinin sağlıklı tamamlanması için bebek ile anne arasındaki ilişki oldukça önemlidir (Çağdaş, 2008). Bebek annenin rahmine düştüğü andan itibaren bebek ve anne arasında bir bağ kurulmaktadır. Anne bebeği önce bedeninin içinde korur ve büyütür, doğumdan sonra ise bebeğin sağlıklı gelişimi için devamlı koruma ve büyütme görevine devam etmektedir. Bebek ilk etkileşimini anne karnından itibaren annesi ile sağlamaktadır. Anne öncelikli olarak bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda bebeğe, doğduğu andan itibaren devamlı olarak sevgi, sıcaklık ve ilgi göstermektedir (Yavuzer, 2012). Bu ilişkinin sıfır ve üç yaşları arasında olumlu bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir ve olumlu ilişkinin gerçekleşmemesi gelecekte karşılaşılabilecek davranış bozukluklarının sebebi olabilir. Aynı zamanda annenin bu dönemde yokluğu çocuğun zihin ve duygusal sosyal gelişimde de olumsuz etkilere sebep olacaktır (Yörükoğlu, 2015). Bebeğin ihtiyaçlarına annenin yerinde ve zamanında yönelebilmesi, onun sıkıntılarını giderbilmesi, sözsüz dilini anlayabilmesi anne ile bebek arasında kurulan karşılıklı anlayış ve güvenin temelini oluşturur (Tümkaya, 2012). Bebeğine karşı ilgili, sıcak olan anne bebeğinin gelişimini birçok açıdan olumlu yönde etkilemektedir. Babalar bebeği olumsuzluklardan koruma görevini üstlenirken, anneler bebeklerini hem olumsuzluklar koruma hem de bebeği ni olumlu davranışlara yönlendirmekte onlara rehberlik ederler (Köse, Çınar ve Altınkaya, 2013). Anne çocuğunun beslenmesini, barınmasını, temizlenmesini, korunmasını sağlamanın yanı sıra çocuğunun sağlıklı psikolojik gelişimi için de büyük önem teşkil etmektedir. Annenin bu ilk yılda çocuğuna karşı takınacağı tutumlar bebeğin sağlıklı gelişimi için çok önemlidir. Bebek anneye yalnızca barınma, açlığını giderme, giyinme, temizlik konularında değil, psikolojik destek, şefkat ve sevgi konularında da muhtaçtır (Çağdaş, 2008). Anne ile bebek arasında sevgiyle, şefkatle, tutarlı ve güven veren bir ilişki kurulursa, bu ilişki bebeğin karakterine yön verecek, onun hayata pozitif bakış kazanmasını sağlayacaktır. Aksi durum yaşadığında ise çocuğun ileriki yaşlarında kaygı duyma, güven problemi yaşama gibi pek çok sorun yaşamasına kapı açacaktır (İnanç, Atıcı ve Bilgin, 2015). Bebek doğumundan sonra ilk olarak güven duygusunu öğrenmeye çalışır. Güven duyduğu ilk kişi de onu gece gündüz koruyan, besleyen, giydiren, ısıtan, temizleyen, sevgi ve şefkatle her daim yanında olan annesi olur. Annenin bu dönemde çocuğuna öğreteceği güven duygusu bebeğin ileriki yaşlarında kuracağı ilişkileri için çok önemli olup, annenin bebeğine kazandıracığı güven duygusu, bebeğin gelecek yaşamındaki güven ilişkilerinin de temelini oluşturacaktır (Yavuzer, 2006). Bebek büyüdükçe anne bebeğine karşı duyduğu yüksek sevgi ve gösterdiği devamlı ilgisinin yanı sıra onu gerekli dersleri alması, doğru ve yanlış kavramlarını öğrenmesi, sorumluluk almaya öğrenip, sorumluluklarını yerine getirmesi için bebeğine karşı aşırı korumacı tavrını göstermeyi keser ve çocuk böylelikle kendi gücünün ve bilincinin farkına varmaya başlar (Çağdaş, 2008). Tuvalet eğitimi sürecinde annenin çocuğuna yansıttığı tavır

yalnızca eğitim sürecini değil, çocuğun sağlıklı gelişimini de etkilemektedir. Tuvalet eğitimi sürecinin ve çocuğun gelişiminin başarıyla sürdürülmesi için annelerin tuvalet eğitimi konusunda yeterli bilgi düzeyine ve farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir (Tümkiye, 2012).

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocukları olan annelerin bu dönemde çocuklarına verdikleri tuvalet eğitimi hak-kındaki farkındalıklarını ve bu farkındalıkların temel olarak hangi değişkenlere göre değişim gösterdiğini belirlemektir. Yapılan araştırmanın önemi; çocukların sağlıklı gelişimlerinin devam etmesi için okul öncesi dönemlerinin ve bu dönemlerinde edindikleri tuvalet eğitiminin, gelişimleri ve gelecekleri için fizyolojik ve psikolojik alanlardaki öneminin yüksek olması sebebiyle bu konunun annelerdeki farkındalıklarını tespit ederek, literatüre araştırmanın uygulanış biçimi (odak grup görüşmesi) ve konusuyla fayda sağlamak olarak açıklanabilir. literatür tarandığında yapılan çoğu araştırmaların, genellikle otizmli çocuklar merkez alınarak oluşturulduğu gözlenmektedir (Ardıç, 2008; Aslan, 2016; Beyazoğlu, 2014; Duffy, 2015). Ayrıca yapılan pek çok araştırmanın hazır testler veya anketlerle sonuca ulaştırıldığı gözlenmektedir. Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran yanlar ise normal gelişim gösteren çocuklar merkez alınarak yapılmış ve araştırmacının oluşturduğu ve uzman görüşünden geçmiş olan görüşme sorularını odak grup görüşmesi şeklinde çalışılmış olmasıdır. Bu görüşme tarzının artı yönü kişilerin verdiği cevap ve tepkiler araştırmacı tarafından gözlemlenip, daha doğru ve güvenilir yanıtlar alınmış olmasıdır. Bu da bu araştırmayı diğerlerinden ayıran özelliklerdendir.

Yöntem

Bu bölümde; araştırma deseni, araştırmanın modeli, araştırma süreci, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizi kısımlarına dair bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Deseni

Okul öncesi dönemde çocukları olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının çocuk sayısı, yaş, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği gibi araştırmacı veya uzman kişi tarafından yapılan görüşme ya da gözlemleri içeren nitel araştırma yöntemi içerisinde toplanan nitel veriler, yaşananların ve sahip olunan duyguların tüm gerçekliğiyle dışavurumunun ve neden olduklarını kapsayan veriler bütünü temsil etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.39). Bu araştırmada incelenen durum; okul öncesi dönemde çocukları olan annelerin, tuvalet eğitimi farkındalıklarının ne düzeyde olduğu ve belirli demografik değişkenlerden nasıl ve neden etkilendikleridir. Bununla birlikte ele alınan durum; annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarını incelemekle sınırlı olduğu için çalışmanın deseni tek durum çalışması (single case study) şeklinde düşünülebilir (Baxter ve Jack, 2008). Araştırılan bu tek durumu daha ayrıntılı bir şekilde betimlemek ve altında yatan gerçekliği tespit etmek için katılımcı annelerle odak grup görüşmesiyle (ses kayıtları aracılığıyla), gözlem notları gibi çeşitli veri kaynaklarına başvurulmuştur.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul'daki bir devlet anaokulunda öğrenim gören üç kız, dört erkek çocuğun annesinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme aracılığıyla araştırmaya dâhil edilmişlerdir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Bu araştırmada yer alan ölçütler şu şekildedir;

- Annelerin eğitim düzeylerinde farklılık olması,
- Annelerin ekonomik düzeylerinde farklılık olması,
- Annelerin okul öncesi dönemde tuvalet eğitimi almış çocuğunun veya çocuklarının olması,
- Annelerin 1-3 yaş arasında tuvalet eğitimi almamış çocuğunun olması,
- Annelerin farklı yaşlarda olması,
- Annelerin sahip oldukları çocuk sayılarında farklılık olmasıdır.

Yukarıda belirtilen ölçütler dikkate alınarak okul öncesi döneme ait çocuğu olan yedi anne seçilmiştir.

Katılımcı grubu ile ilgili daha detaylı bilgiler, Tablo 1.'de görülebilir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Özellikler

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Aile Yapısı	Çocuk Sayısı	Çocuk Yaşları	Tuvalet eğitimine ne zaman başladı?
K1	28	Lise	Çekirdek	3	5-2,5-9 aylık	1,5 yaşında
K2	36	İlkokul	Çekirdek	2	5-2,5 yaşında	1 yaşında
K3	37	Lise	Çekirdek	1	5 yaşında	1,5 yaşında
K4	29	Lise	Geniş	2	6-10 aylık	1,5 yaşında
K5	38	Lise	Çekirdek	2	5-2,5 yaşında	1,5 yaşında.
K6	33	Lise	Çekirdek	2	5-2 yaşında	1,5 yaşında
K7	42	İlkokul	Çekirdek	4	6-11-11-15 aylık	2 yaşında.

Annelerin tuvalet eğitimi farkındalık düzeyleri ve çeşitli demografik değişkenlerden nasıl ve neden etkilendiklerini belirlemek için araştırmaya dâhil olan katılımcılarla, içerisinde yarı-yapılandırılmış görüşme sorularının bulunduğu bir form aracılığıyla odak grup görüşmesi yapılmıştır. İlgili form içerisinde yer alan sorular, araştırmacının amacı doğrultusunda ve alanda uzman olan üç öğretim üyelerinin de görüşleri alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir (Creswell, 2014). İlk altı sorusu anneyi tanımaya yönelik demografik sorulardan oluşan ve toplamda 16 sorunun yer aldığı form içerisindeki görüşme soruları şu şekildedir:

A. Anneye Yönelik Tanıtıcı Bilgiler

- Kaç yaşındasınız?
- Eğitim durumunuz nedir?
- Çalışıyor musunuz?
- Evet ise çalıştığınız meslek dalı nedir?
- Aile yapınız nasıl? (Çekirdek-Geniş-Parçalanmış)
- Gelir düzeyiniz nedir?
- Kaç çocuğunuz var?
- Yaşları nedir?
- Çocuğunuz 1-3 yaş aralığında ise idrarını söylüyor mu?
- Gaitasını söylüyor mu?
- Ne zaman haber vermeye başladı?

B. Annenin Tuvalet Eğitimi Farkındalığına İlişkin Sorular

- Tuvalet eğitimi sizce önemli midir?
- Evet, ise nedenini belirtiniz.
- Hayır, ise nedenini belirtiniz.
- Sizce çocuğun tuvalet eğitimi hangi aylar arasında başlanmalıdır?
- Neden bu aylar arasında başlanmasını uygun buluyorsunuz?
- Çocuğunuza tuvalet eğitimini kaç aylıkken vermeye başladınız?
- Çocuğunuzun tuvaleti geldiğini nasıl anlarsınız?
- Sizce çocuğa tuvalet eğitimi nasıl kazandırılır?
- Siz çocuğunuza nasıl kazandırdınız?
- Tuvalet eğitimi verirken çocuğunuzun altını gündüz bağladınız mı?
- Evet, ise nedenini belirtiniz.
- Hayır, ise nedenini belirtiniz.
- Tuvalet eğitimi verirken çocuğunuzun altını gece bağladınız mı?
- Evet, ise nedenini belirtiniz.
- Hayır, ise nedenini belirtiniz.
- Çocuğunuza tuvalet eğitimi kazandırırken hangi zorluklarla karşılaştınız?
- Çocuğunuz altına kaçırıldığında nasıl tepki verdiniz?

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak amacıyla veriler odak grup görüşmesi aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacı ve belirli ölçütler doğrultusunda seçilmiş bir grup bireyin katılımıyla gerçekleştirilen görüşmeleri temsil eden odak grup görüşmesi, her-hangi bir katılımcının sorulara verdiği cevap ve tepkilerin diğer katılımcılar tarafından da duyulmasına olanak sağlaması açısından daha zengin veri alanı oluşturur (Patton, 2002). Bu araştırmadaki veri toplama sürecinde ilk olarak görüşme için uygun mekân ve zamana karar verilmiştir. Görüşme mekanı olarak katılımcı grubunu oluşturan annelerin çocuklarının eğitim aldığı anaokulundaki boş bir sınıf düzenlenmiş ve görüşme eğitim-öğretim saatleri dışında 4 Ocak 2019 tarihinde gerçekleşmiştir. Görüşmenin ses kayıt cihazı yardımıyla yapılması tercih edilmiş, gerekli teknolojik düzenekler hazırlanmıştır. Uygulama, araştırmacı ve belirlenmiş ölçütler ışığında seçilmiş ve araştırmadan haberdar olan yedi anne ile önceden odak grup görüşmesi için hazırlanmış ortamda başlamıştır. Ses kayıt cihazı yardımıyla veriler kaydedilmeye başlanmıştır. Araştırmacı öncelikle katılımcıları, araştırmanın hedeflerinden haberdar etmiştir. Toplamda 90 dakika süren odak grup görüşmesi sırasında her katılımcıya eşit zaman verilmeye çalışılmış ve soruların katılımcılar tarafından iyice anlaşılması sağlanmıştır. Araştırmacı zaman zaman araştırma bütünlüğünü korumak ve görüşmenin daha sağlıklı ve yararlı olmasını sağlamak amacıyla konuşmaya dâhil olmuş ve bu sayede katılımcıların kendilerini iyi ve yeterli bir şekilde ifade etmelerinin de yolunu açmıştır.

Veri Analizi

Bu araştırmada toplanan veriler, tümevarımsal içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Tümevarımsal içerik analizi, araştırma-da kodlamalar yaparak araştırmada elde edilen verilerin aslında ne ifade ettiklerini bulup, bulunanların birbiriyle ilişkilerini meydana getirmektir. Bu analiz yöntemi 'ku-ram oluşturma' olarak da bilinir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmada katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlar, araştırmanın amacı doğrultusunda karşılaştırmalı olarak derinlemesine incelenerek, içerisinde analitik değerlendirme seçeneklerinin bulunduğu "Kodlama Anahtarı" oluşturulmuştur. Kavram, elde edilen verilerde-ki anlamlı kısımlardır. Bu anlamlı kısımlar bir kelime, tüme veya paragraf olabilir. Kategori (tema), elde edilen kodların birbiriyle ilişkilendirilerek daha üst düzey bir başlık altında toplanmasıdır. Temalar daha soyuttur ve genelleme içerir. (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Yapılan analizlerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla Kodlama Anahtarının hazırlanması ve belirli temalar altına göndrilmesi sırasında bir araştırmacı daha uygulamaya katılmıştır. İlgili bölümler üzerinde araştırmacı tarafından yapılan analizler, Miles, Huberman ve Saldana'nın (1994) önerdiği uyum yüzdesi formülü kullanılarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonrası kodlama süreci için en az %70 olması gereken kodlayıcı-arası güvenilirlik, (Lincoln ve Guba, 1985) bu araştırma için %80'in üzerinde-dir. Buna ek olarak yapılan analizlerin sınırlı bir bölümü, dış denetimi sağlamak amacıyla farklı bir uzmana gönderilmiş ve görüşleri alınmıştır. Katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan alıntılar, kimlik bilgilerinin gizliliğinin sağlanması amacı ile araştırmadan bağımsız olarak isimlendirilerek temsil edilmişlerdir. Bu çalışmada 'verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama yöntemi' kullanılmıştır. Bu aşama elde edilen verilerin araştırma amacı kapsamında tümevarımsal olarak analiz edilmesiyle olur. Bu kodlama yönteminde araştırmacı kendi kodlarını ve temalarını kendisi oluşturur. Kısacası kodlar görüşme-den elde edilen veriler ışığında meydana getirilir. Temaların bulunmasına geçildiğinde ise elde edilen kodlar birbiriyle ilişkilendirilmiş ve aralarında etkileşen kodlar birleştirilerek temalar oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Elde edilen kodlar ve temalar, araştırmanın amacı çerçevesinde düzenlenerek ve okuyucu için anlaşılır yorumlara dönüşmesi sağlanmıştır. Bulguların yorumlanması aşamasına geçildiğinde, araştırmacı yaptığı görüşme sonrasında elde ettiği verilerin altında yatanları net bir şekilde anlamış ve analiz etmiş olup, analiz sonuçlarını kendi yorumlarıyla birleştirerek okuyucu için hazır hale getirmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bulgular

Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının çeşitli demografik değişkenlere ve bilgilere göre incelendiği araştırmanın bu bölümünde, odak grup görüşmesi aracılığıyla yapılan veri toplama işlemi sonrası toplanan veriler üzerinden yapılan analizler yardımıyla elde edilen bulgular belirli alt başlıklar altında verilmiştir.

Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya dâhil olan katılımcılarla ilgili tuvalet eğitimi farkındalıkları ve mevcut durumlarına ilişkin tanıtıcı bilgilerin aktarılacağı çizelge ve bulgular bu başlık altında verilmiştir.

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yöneltilen ‘Gelir düzeyiniz nedir? Düşük/ Orta/ İyi.’ sorusuna K6 hariç tüm katılımcılar iyi yanıtını vermişlerdir. K6 katılımcısı gelir düzeyini orta olarak tanımlamıştır.

Tablo 2. Katılımcı Grubun Çocuklarının Tuvalet Eğitime İlişkin Genel Karakteristikleri

Kavram	Tema	Frekans
Sünnet		
Koku hassasiyeti		
İstifra	Kaygı duyma	5
Tuvalete direnme		
Gaitanın sahiplenmesi (Benmerkezci)		
Eğitimi yarıda kesme		
Annenin önyargısı (Zor çocuk)	Annenin yanlış tutumu	4
Annenin umutsuzluğu		
Eğitimi bekletme (Kolektif bilinçdışı)		

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yöneltilen sorular ve alınan katılımcı cevapları ışığında çoğu katılımcı, çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde, çocuklarından kaygılı davranışlar gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan (K1), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir; aslında çocuğunun 1,5 yaşında tuvaleti geldiğinde söylediğini, ancak geçirdiği idrar yolları rahatsızlığı sonrasında sünnet olduktan sonra korku yaşadığını ve tuvalet eğitimi alma sürecinin sekteye uğradığını söylemiştir.

K1: Bir buçuk yaşında söylüyordu sonra çocuğum idrar yollarından rahatsızlandı. Sünnet olması gerekti. Sünnet olduktan sonra söylemesi bayağı uzun zaman aldı. Üç yaşında zorla söylüyordu. Sıkıntılı bir dönem atlattı. Korktu ve korkudan dolayı da ben söyle dediğim zaman söylemeyeceğim diye benimle inatlaşıyordu. Anlaşılır bir şekilde konuşabiliyordu. Korkudan dolayı direkt kesti yoksa bir buçuk yaşında tuvalete gidip ge-lebiliyordu. Sünnetten sonra bir sene ara verdi. Kardeşi olduktan sonra bayağı üstüne düştük. Öylelikle bezi bıraktı. Yoksa bayağı uzun sürecekti.

Araştırmaya katılan (K2) ile (K7), çocuklarının tuvalet eğitimi alma sürecinde koku hassasiyeti sebebiyle tuvalet eğitimi verme dönemini sıkıntılı geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya dâhil olan (K2) ile (K7), çocuklarının tuvalet eğitimi alma sürecinde çocuklarının tuvaletlerini yapma sırasında yaşa-dıkları istifra dolayısıyla bu dönemi zor atlattıklarını aktarmışlardır.

Araştırmaya dâhil olan (K1), (K4) ve (K5), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin özellikle eğitimin başlarında tuvalete ve tuvalet eğitimi alma sürecine direnç gösterdiğini belirtmişlerdir.

K1: Büyük oğlumda bezi bıraktıktan sonra ben bir daha asla bağlamadım. Küçük oğluma da bu yaz 2 yaşın-dan sonra başladık eğitimi vermeye. Üçüncü gün pes ediyordum hatta. Üçüncü gün bir kere yaptığını gö-rünce umut bağladım dedim ki yapacak herhalde. Potansiyeli vardı. Ama anne acaba yapamayacak mı diye düşünüyor. Yoksa çocuğumda sezdim öyle başladım eğitime. Sonra üçüncü güne kadar tuvalete oturma-makta direndi.

Araştırmaya dâhil olan (K1), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde gaitasını gördüğünde gaitasını benimsediğini fark ettiğ-i-ni dile getirmiştir.

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yöneltilen sorular ve alınan katılımcı cevapları ışığında katılımcıların çoğunun, çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde, yanlış tutumlarda buldukları açığa çıkmıştır.

Araştırmaya dâhil olan (K6), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde çocuğunun hasta olmasından çekindiğinden eğitimi vermek için yaz mevsiminin gelmesini beklediğini belirtmiştir.

K6: Kışın üşütür, hassas olurlar. Göremem ıslak kalır üşütür. Zaten sürekli hasta olan bir çocuk o yüzden yazın vereceğim eğitimi.

Araştırmaya dâhil olan (K2) ile (K5), çocuğunun tuvalet eğitimi alması sürecinde eğitime başlayıp sonrasında farklı sebepler nedeniyle eğitimi kestiklerini aktarmışlardır.

Araştırmaya dâhil olan (K6), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir; ilk çocuğuna tuvalet eğitimi verirken zorluk yaşamadığından, ikinci çocuğuna tuvalet eğitimi vermeye çalıştığını ancak ilk çocuğuna kıyasla bu sürecin daha uzun ve zor olacağı yargısında olduğunu söylemiştir.

Araştırmaya katılan (K1) ile (K6), çocuklarının tuvalet eğitimi alma sürecinde zaman zaman umutsuzluk hissine kapıldıklarını, karamsarlığa kapılıp, başarısızlık duygusu hissettiklerini dile getirmişlerdir.

K1: Büyük oğlumda bezi bıraktıktan sonra ben bir daha asla bağlamadım. Küçük oğluma da bu yaz 2 yaşın-dan sonra başladık eğitimi vermeye. Üçüncü gün pes ediyordum hatta. Üçüncü gün bir kere yaptığını gö-rünce umut bağladım dedim ki yapacak herhalde. Potansiyeli vardı. Ama anne acaba yapamayacak mı diye düşünüyör. Yoksa çocuğumda sezdim öyle başladım eğitime. Sonra üçüncü güne kadar tuvalete oturmamakta direndi. Sonra yaptı, yapınca da iki yaşında kurtulduk. Hatta iki bile dolu dolu yoktu. Ama anne acaba yapamayacak mı diye düşünüyör.

Annelerin Tuvalet Eğitimi Farkındalıklarına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde tuvalet eğitimine annelerin ne kadar önemli verdiklerini açığa çıkarma amacıyla hazırlanan sorulara katılımcıların verdikleri yanıtların analiz bulgularına ve tablolarına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen ‘Tuvalet eğitimi sizce önemli mi?’ sorusuna, (K1) katılımcısı hariç tüm anneler önemli yanıtını vermiştir. Araştırmaya dâhil olan (K1) ise tuvalet eğitimi sürecini önemli bulmadığını, tuvalet eğitiminin zaman ilerledikçe kendiliğinden olacağını düşündüğünü dile getirmiştir.

Tablo 3. Tuvalet Eğitimine İlişkin Anne Görüşleri

Kavram	Tema	Frekans
Özgüvende artış		
Hazırbulunmuşluk	Çocuğun sağlıklı gelişimi	6
Çocuğun sağlığı		
Annenin eğitimi önemsememesi	Annenin tutumu	4
Kültürel kolektif bilinçdışı		

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu tuvalet eğitimi sürecinin çocuklarının sağlıklı gelişimi için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K6) katılımcısı çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuğunun bu eğitimi aldıktan sonra özgüveninde artış olduğunu düşündüğünü dile getirmiştir.

K6: Bir çocuğun kendini tamamlaması için, bir birey olabilmesi için onu yapması gerekiyor. Bunu başardıktan sonra kendine daha özgüvenli oluyor.

Araştırmaya dâhil olan (K3) ile (K6), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde çocuklarının hazır olma sıkıntısı yaşadıklarını ancak bu durumu olağan karşılayıp tuvalet eğitimi sürecini başka zamana kaydırdıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen ‘Tuvalet eğitimi sizce önemli mi?’ sorusuna verilen katılımcı yanıtları ışığında, katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi önemli buldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K2), (K3), (K4), (K5), (K6) ve (K7) tuvalet eğitimi sürecinin çocuklarının gelişimi açısından önem teşkil ettiğini dile getirmişlerdir.

K3: Bezin maddiyat yönü de var ama tabii çocuğun sağlık açısı da var. Sağlık yönünden çok önemli bir şey. Çocuğun onu artık öğrenmesi de gerekiyor.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen annelerin tuvalet eğitimine verdikleri önemi araştırmaya yönelik hazırlanmış sorulara araştırmacıların verdikleri cevaplardan, çoğu katılımcının tuvalet eğitimi verme sürecinin sağlıklı atlatılmasında zaman zaman hatalara düştükleri gözlenmiştir.

Araştırmaya dâhil olan (K1), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuk için bu eğitimin çok önemli olmadığını, bu eğitimin anne tarafından üstüne düşülmeden de zamanla kendi kendine gelişeceğini aktarmıştır.

K1: Çok önemli olarak bakmıyorum ben aslında. İnsanın bir ihtiyacı ve çocukta zamanı gelince onu yapacak. Ben o eğitimi versem de vermesem de çocuk yapacak. Tabii bunun için mücadele ediyoruz ama çokta ço-cukları sık boğaz etmemek gerek. Her şey vaktinde güzeldir. Vakti gelince olur yani. Ben sadece denedim. Büyük oğlum kendisi istiyordu. İstedığı için onu yaptık sonra rahatsızlandı bıraktık. Üç yaşındaydı büyüktü. Bir kardeşi oldu. Ek bir masraf çıktı. Masraf açısından bir tek kesmek istedim. Yoksa çocuk zaten hazır, kendisi bırakmıştı. İkinci oğlumda da hazır olduğunu hissettim. Onun için bir denedim hiç zorlamadım. Eğer ki bırakmak istemeseydi gittiği yere kadar devam ederdi.

Araştırmaya dâhil olan (K7), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde çocuğunun aslında daha küçük yaşta tuvalet eğitimine hazır oluş belirtileri gözlemlediği halde doktorun yanlış yönlendirmesi nedeniyle eğitimi aksattığını belirtmiştir.

Araştırmaya dâhil olan (K3) ile (K5), çocuklarının tuvalet eğitimini alma süreçlerinin daha kolay geçmesinin çocukların yaşlarının artmasıyla doğru orantılı olduklarını düşündüklerini dile getirmişlerdir.

K5: Çocuğun aklının çalışması mı diyelim.

K3: Aklının ermesi diyebiliriz.

K5: Konuşması, kendini anlatabilmesi gerekiyor.

Tuvalet Eğitimine Başlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların tuvalet eğitimine başlama zamanının ne zaman olması gerektiğine dair sahip oldukları görüşleri saptamayı amaçlayarak hazırlanmış sorulara, araştırmacıların verdikleri cevapların analiz edilmesiyle elde edilmiş bul-gular aktarılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen 'Tuvalet eğitimine sizce ne zaman başlanmalı?' sorusuna katılımcıların dördü 18. aydan sonra yanıtını verirken, üçü 24. aydan sonra yanıtını vermişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K1), (K4), (K5), (K6) tuvalet eğiti-mine 1,5 yaşından sonra; (K2) ile (K3) ve (K7) 2 yaşından sonra başlamanın daha doğru olduğunu belirtmişlerdir.

K5: Bence de 1,5- 2 yaşlarında başlanmalı.

K7: 2 yaşta tuvalet eğitimi çocuklarda kaslarının geliştiği yaşta.

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde çeşitli nedenlerden dolayı annelerin kendilerine göre tuvalet eğitimini şekillendirmiş olmaları, tuvalet eğitimini vermeye kendileri için uygun koşullar sağlandığında başlamaları, kendilerince doğru olduğunu düşündükleri mevsimler için öncesinde tuvalet eğitimini vermeyi bekletmeleri gibi çeşitli nedenlerle annelerin hatalı tutumlarda buldukları yapılan analizler sonucu açığa çıkmıştır.

Araştırmaya dâhil olan (K1) ile (K4), tuvalet eğitimini verme süreçlerinde yaş artıp, çocuk farkındalığı arttıkça tuvalet eğitimi süre-cininin daha zor geçeceklerini düşündükleri için eğitime erken yaşlarda başladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K3) ile (K5) yaş alıp, farkındalığı arttıkça çocuklarıyla daha iyi iletişim kurarak daha rahat bir tuvalet eğitimi süreci geçirdiklerini dile getirmişlerdir.

K1: Bilinçlendikleri için çok zor oluyor.

K3: 2- 2,5 arası daha farkındalar. Yapma dediğin zaman ve niye yapmaması gerektiğini anlattığın zaman daha iyi anlıyorlar. 1,5 yaşında ya da 2 yaş arası söylediğin zaman insanı biraz daha yoruyor. Tabi ki bu çocukla da alakalı bir şey.

Katılımcılara yöneltilen 'Tuvalet eğitimini kaç aylıkken vermeye başladınız?' sorusuna (K2) çocuğuna tuvalet eğitimini çocuğu 12 aylıkken vermeye başladığını belirtmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K1), (K3), (K4), (K5), (K6) çocuklarına tuvalet eğitimini vermeye çocukları 18 aylıkken vermeye başladıklarını dile getirmişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K7), bütün çocuklarına tuvalet eğitimlerini vermek için çocuklarının 2 yaşına girmelerini beklediğini aktarmıştır.

Annelerin Çocuklarının Tuvaletinin Geldiğini Nasıl Anladıklarına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu kısmında çocuklarının tuvaletleri geldiğinde nasıl anladıklarını tespit etmek amacıyla hazırlanmış sorular yönel-tilerek katılımcıların verdikleri cevaplardan çıkarılan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4. Annelerin Çocuklarının Tuvaletinin Geldiğini Nasıl Anladıklarına İlişkin Görüşleri

Kavram	Tema	Frekans
Saklanarak	Çocukların hareketleri	7
Sallanarak		
Zıplayarak		
Söyleyerek		

Araştırmaya katılan (K2) ile (K7), çocukları koltukların arkasına saklandıkları zaman çocuklarının tuvaletlerinin geldiğini anladıklarını aktarmışlardır.

Araştırmaya dâhil olan (K1), (K3) ve (K5), çocuklarının tuvaletleri geldiğinde çocuklarının sallanmaya başladıklarını, onların da bu şekilde çocuğunun tuvaletinin geldiğini fark ettiklerini dile getirmişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K6), çocuğunun tuvaleti geldiğinde zıpladığını böylelikle çocuğunun tuvaletinin geldiğini farkına vardığını belirtmiştir.

Araştırmaya dâhil olan (K4) katılımcısı çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde tuvaleti geldiğinde annesine söylediğini aktarmıştır.

Tuvalet Eğitiminin Nasıl Kazandırılacağına İlişkin Anne Görüşleri

Annelerin tuvalet eğitimine ilişkin farkındalıklarının araştırıldığı araştırmanın bu bölümünde, annelerin tuvalet eğitimini kazandırma aşamasında nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini düşündükleri ve bu aşamada karşılaştıkları bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcı Grubun Çocuklarına Tuvalet Eğitimi Kazandırma Biçimleri

Kavram	Tema	Frekans
Ödüllendirerek	Teşvik etme	2
Eğlendirerek		
Rol model	Rol model	6
Anlatarak		
Lazımlığa tepki	Kaygı duyma	4
Gaitadan / idrardan korkma		
Sifon sesinden korkma		

Araştırmaya katılan katılımcılardan (K6) ile (K7), çocuklarına tuvalet alışkanlığını kazandırmak için çocuklarını teşvik ederek kazandırmanın daha uygun olduğunu düşündüklerini ve teşvik ederek tuvalet eğitimini kazandırdıklarını belirtmişlerdir.

K7: Ödüller veriyoruz, alkışlar yapıyoruz. Biz önce beraber girdik. Zaten söylenildiği gibi çocuk bizi hep orada görüyor banyo kapısı açık olduğu için ama annenin isteyip de çocuğun oraya gelmesi ayrı bir şey. Bizim hikâye kitaplarımız vardır hepsinin çok sevdiği. O çişini, kakasını yaparken, ben onlara hikâye okurum. Hikâye bittiğinde çiş de biter alkış yapıp kalkarız. Hikâyeye göre mesela Caillou parktan dönmeden çişini yapacak mı, o sayfaya gelmeden çiş bitecek mi, eğer o parktan dönmeden önce çiş biterse alkış yapardık.

Araştırmaya dâhil olan (K1), (K2), (K3), (K4), (K5), (K7) tuvalet eğitimini verme sürecinde rol model olma veya anlatma yollarıyla eğitimi öğrettiklerini açıklamışlardır.

Araştırmaya dâhil olan (K1), (K3), (K4), (K6) tuvalet eğitimini çocuklarına edindirme döneminde çeşitli sıkıntılar yaşayarak çocuklarında korku ve kaygı oluştuğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K4) çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde lazımlığa oturmak istemediğini, kendisinin de büyüdüğünü dile getirerek ailenin diğer fertlerinden de gördüğü gibi klozete yapmak istediğini dile getirip lazımlığa tepki gösterdiğini dile getirmiştir.

Araştırmaya dâhil olan (K1), (K4) ile (K6) çocuklarının gaitasını gördüklerinde bunun kendi bedeninden çıktığını düşünerek bunun çocuğu korkuttuğunu ve idrarının tenine temas ettiğinde hissettiği sıcaklıktan korktuğunu dile getirmişlerdir.

K6: Benim kızım korkuyordu kakasını yaptığında, bu benden mi çıktı diye.

Araştırmaya dâhil olan (K3) çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde sifondan korktuğu için bu süreçte zorlandıklarını anlatmıştır.

Tuvalet Eğitiminde Alt Bağlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri

Araştırmada bu başlık altında tuvalet eğitimi kazandırma sürecine başladıktan sonra annelerin çocukların altlarını bağlayıp bağlamadıklarının incelenmesine ait bulgular verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri yanıtlar ışığında bütün katılımcıların tuvalet eğitimi kazandırma süreçlerinde gün-düzleri çocuklarını bezlemediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 6. *Tuvalet Eğitiminde Alt Bağlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri*

Kavram	Tema	Frekans
Gece bezleyen	Annenin yanlış tutumu	3
Annenin kendisini düşünmesi		

Katılımcılar yöneltilen sorular ve katılımcılardan alınan cevaplar ışında çoğu katılımcının çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma süreçlerinde yanlış tutumlarda buldukları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların çocuğunun tuvalet eğitimine başladıktan sonra geceleri çocuklarının altlarını bezlemedikleri ancak bazılarının geceleri çocuklarına bez taktıkları belirtilmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K3) ile (K5) çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma aşamasında geceleri çocuklarının altlarını bağladıklarını belirtmişlerdir.

K3: Ben üç buçuk yaşına kadar gece altını bağladım. Çünkü çocuğum gece bir kere kaldırdığında bir daha uyuyabilen bir çocuk değil. Gece eğer uyanırsa bütün gece uyanıyız biz de. Onun için bağladım. Ama hep kuru kalkıyordu. Ayda bir sefer belki altına kaçırıyordu. Onun için ben bir sene bağladım açığcası.

Araştırmaya dâhil olan (K3), (K5) ve (K7) çocuklarına tuvalet eğitimi verme sürecinde çocuklarına tuvalet yeri farkındalığını kazandırma konusunda hatalar yaptıklarını dile getirmişlerdir.

Araştırmaya dâhil olan (K5), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: annenin gece uykusundan uyanmakta zorlandığı veya uyanamadığı için çocuğunun altını gece bezlediğini, hatta bu gece bezlemeleri olduğu için çocuğunun tuvalet eğitimi kazanma sürecinin uzun sürdüğünü dile getirmiştir.

K5: Ben de uykuya daldığım zaman uyuyakalabiliyordum, gece onu kaldırmayı unutuyordum. Eğer eğitime başladyıysak gece kaldırmak lazım. Gece de bağlamayıp, gece 2 kere falan kaldırmak gerekiyordu. Bazen kaldırdığım zamanlarda ama bezi çıkarır, sabaha kadar takmazdım. Ama eğer kaldırmamışsam mutlaka takı-yordum. Çünkü kaçırıyordu.

K5: Ben ikisine de yaptım. Belki de o yüzden benim gece bez takma dönemim uzadı. Belki hiç takmayıp gece bir kez kaldırsaydım tuvalete o kadar uzamazdı.

Araştırmaya katılan (K4), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: tuvalet eğitimine başladıktan sonra gece gündüz bez takmadığını, bezi kesmeyi çocuğuna maddi sıkıntı kaynaklı olarak anlattığını aktarmıştır.

Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Karşılaştığı Zorluklar

Araştırmanın bu başlığı altında annelerin tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde yaşadıkları zorlukları saptamaya yönelik hazır-lanmış sorulara katılımcıların verdiği cevaplar analiz edilerek elde edilen bulgular yansıtılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu tuvalet eğitimi sürecinde zorluk yaşamadıklarını belirtmiş olmalarına rağmen zaman zaman çeşitli zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K2) ile (K7) çocuklarına tuvalet eğitimi verme sürecinde çeşitli zorluklar yaşadıklarını aktarmışlardır. Araştırmaya dâhil olan (K1), (K3), (K4), (K5) ve (K6) çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde zorluk yaşamadıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 7. Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Karşılaştığı Zorluklar

Kavram	Tema	Frekans
Altına kaçırma	Denetim ve bilgi eksikliği	2
Tuvalet yeri farkındalığı eksikliği		
Obsesyon	Tuvalete karşı psikolojik algı	6
İdrardan/gaitadan korkma		
Gizlemeye çalışma	Cezadan kaçma	2
Başkasını suçlama		

Araştırmaya katılan katılımcılara çocuklarının tuvalet eğitimi alma süreçlerinde zorluk yaşayıp yaşamadıklarına ve/ veya yaşadılarsa ne gibi zorluklar yaşadıklarını saptamayı amaçlayan hazırlanmış sorular yöneltilmiş olup, katılımcıların tamamının farklı zorluklar yaşadıkları yapılan analizler sonunda tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların her biri çocuklarının tuvalet eğitimi alma süreçlerinde zaman zaman çocuklarında alta kaçırma durumu yaşadıklarını belirtmişlerdir.

K7: Bol bol çamaşır yıkadık. Arada bir etraftan çiş, kaka temizlediğim olmuştur. Mesela ilk kızım balkona gidip, yapmış balkonda temizledim ben diyordu. Ortanca kızımın salonun ortasına çiş yapmışlığı var.

Araştırmaya katılan (K3) ile (K7) çocuklarının tuvalet eğitimi alma süreçlerinde tuvaletin nereye yapılması gerektiği farkındalığını edinmede zorluk yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Araştırmaya dâhil olan (K2), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuğunun alta kaçırma olayı yaşadıktan sonra sebebini babası olarak gösterdiğini söylemiştir.

Araştırma katılımcılarından (K1) ve (K3) çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde, alaturka tuvaletle asla tuvaletini yapmayı kabul etmeme veya kendi evi dışında başka bir yerde tuvaletini yapmayı reddetme gibi obsesif tavırlar sergilediğini fark ettiklerini belirtmişlerdir.

K1: Benim oğullarım alaturka tuvalete asla oturmazlar. Bu sıkıntı oluyor tabi zaman zaman.

Araştırmaya dâhil olan (K1) ile (K5) çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuklarının idrarları tenlerine değdiğinde, idrarın sıcaklığından korktuklarını ve tepki verdiklerini söylemişlerdir.

Araştırmaya dâhil olan (K2) ve (K7) onlara yöneltilen araştırma sorularına verdikleri cevaplarda çocuklarının tuvaletlerini altlarına yaptıktan sonra veya tuvaletlerini tuvalet dışında başka bir yere yaptıklarında kendi çabalarıyla temizlemeye çalışıp bunu ailele-rinden gizleme çabasına girdiklerini belirtmişlerdir.

K7: Pijamam tertemiz ama bak diye pijamasını gösteriyordu. Pijamasını çıkarıp yapmış.

Araştırma katılımcılarından (K4) ve (K6) çocuklarının tuvalet eğitimini kazanma döneminde gaitalarını gördüklerinde korktuklarını ve sahiplenmek istemediklerini belirtmişlerdir.

Alta Kaçırımlar Sırasında Anneler Tarafından Verilen Tepkiler

Araştırmanın bu kısmında çocuklarına tuvalet alışkanlığını kazandırmayı çabalayan annelerin zaman zaman başlarına gelen alta kaçırımlar sonrasında çocuklarına tepki verip vermediklerini veya verdilerse nasıl tepkiler verdiklerini tespit etmeye yönelik bu amaç uğruna hazırlanmış sorular yöneltilip, katılımcıların verdikleri yanıtlar ışığında ulaşılan analiz bulgularına ye verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu, çocuklarına tuvalet alışkanlığı kazandırma sürecinde çocukları alta kaçırma olayı yaşadıkları zamanlarda sakin ve makul şekilde uyarılar yaptıklarını, duruma tepki vermediklerini söylemişlerdir.

Araştırmaya dâhil olan (K1), (K2), (K4), (K5) tuvalet eğitimi sürecinde alta kaçırma sorunu yaşadıklarında olumsuz tepki vermediklerini aktarmışlardır.

Araştırma katılımcılarından (K3), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuğu altına kaçırdığında kendisinin ve çevresindekilerin bağırdığını ve sert bir şekilde uyardığını anlatmıştır.

Araştırmaya dâhil olan (K6), çocuğu altına yaptığı zaman çocuğunu "Bak ben üzülüyorum, üzme beni." diyerek korkuttuğunu; araştırma katılımcılarından (K7), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde çocukları altına yaparsa pek tepki vermediğini ancak çocuğu altına yaparsa çocuğuna taktığı alıştırma külotundaki çizgi film figürünün (Niloya) boğulup öleceği söyleyerek korkuttuğunu açıklamıştır.

K7: Bizim külotumuz Niloyalıydı, korkunç biraz belki ama eğer altına yaparsan, külotun ıslanırsa Niloya ölür diyordum. O da Niloya ölmesin deyip, yapmıyordu.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, elde edilen bulgulardan ulaşılan araştırma sonuçları ile literatürdeki benzer çalışmaların karşılaştırılmasına ve tartışılmasına ek olarak ileride yapılacak çalışmalar için bazı önerilere yer verilmektedir.

Araştırmanın alt problemlerine cevap bulmak için uygulanan nitel analizler sonucunda yukarıda verilen sonuçların yanı sıra önemli bulgular da elde edilmiştir. Bu bölümde ulaşılan sonuçlar ile literatürdeki benzer çalışmaların ilişkisi tartışılacaktır.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmada katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimini vermeye 18. aydan sonra başladıkları tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürdeki benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Önen ve diğ., (2012), beş yaş altı 861 çocuğu değerlendirdikleri çalışmada tuvalet eğitimine çoğunlukla 19-24 aylarında (%35,7) başladığı belirlenmiştir. Bolat (2015); 18-24 ay (% 35,0) arasında başladığını; Çalışır, Özurmaz, Şahbaz ve Tuğrul (2011); 24-29 ayları arasında (%40,1) başladığını saptamışlardır. Literatürde tuvalet eğitimine başlamak için çocukların yeterli fiziksel gelişime 18- 24 aylardan sonra sahip oldukları, fizyolojik, psikolojik, sosyal gelişiminde sorunu olmayan çocuklar için tuvalet eğitimini kazanma zamanının en iyi 22-36 ayları arasında olduğu, 48. aya kadar devam ettiği görülse dahi genellikle 36. ayda bu sürecin tamamlandığı belirtilmektedir (Ankan ve diğ., 2013; Meggitt, 2012; Potts ve Mandleco, 2012; Salihoğlu-Dursun, 2015). Araştırmada katılımcıların tamamı tuvalet eğitimi sürecini 36. aya kadar tamamladıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç literatürle paralellik göstermekte ve sağlıklı gelişim sonucu beklenenle örtüşmektedir (Byron, 2009; Meggitt, 2012; Semerci, 2015; Yavuzer, 2012).

Tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuğu bezlemeye devam etmek yanlış bir tutumdur. Çocuğun altı bezlenmemeli ve çocuk alta kaçırma durumu yaşadığında, sebep olduğu durum ile yüzleşmesi sağlanmalıdır. Bu yüzleşme çocuğun sağlıklı gelişimi için önemlidir (Conk, Başbakkal, Genç, Bolışık, 1992). Çocuğun altı gündüz veya gece bağlanmaya devam ederse bu durum çocuğun tuvaletini ne zaman tutup ne zaman tutmaması kararını vermesine engel teşkil edebilir (Conk ve diğ., 1992). Araştırma-da katılımcıların hepsinin tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuklarının altını gündüz bağlamadıkları saptanmıştır. Bu durum literatürdeki benzer çalışmalarla da paralellik göstermektedir (Conk ve diğ., 1992). Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimine başladıktan sonra çocuklarının altlarını gece bezlemedikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucu literatürle paralellik göstermemektedir (Conk ve diğ., 1992, Deniz, 1997).

Araştırmada elde edilen bulgularda katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi sürecine başlanması gerek doğru yaşı bildikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürdeki benzer çalışmalarla tezat niteliğindedir (Deniz, 1997).

Araştırmadaki katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi sürecinde zaman zaman yaşadıkları alta kaçırmalara genellikle olumsuz ve büyük tepkiler vermedikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç, literatürdeki benzer çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Wechselbers, 1984).

Çalışır ve diğ. (2011), yaptığı çalışmada annelerin tuvalet eğitimi sürecine başlamak için yaz aylarını tercih ettikleri tespit edilmiş-tir. Bu sonuç bu araştırma için de geçerlilik göstermektedir. Annelerin kış aylarında tuvalet eğitimine başlarsa çocuğun hasta olma ihtimaline neden olacaklarını düşündükleri saptanmıştır.

Tuvalet eğitimi sürecinin sağlıklı ve doğru bir şekilde sürdürülmesi çocuğun sağlıklı gelişimi için büyük önem teşkil etmektedir. Fizyolojik açıdan yeterli kas ve sinir gelişimini tamamlayan ve psikolojik olarak sorun yaşamayan çocukların sosyal gelişimlerinin de sağlıklı devamlılığı, bireysel bağımsızlığının kazanımı için bu süreç çocuğun gelişiminde büyük öneme sahiptir (Topçuoğlu, 2003). Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde çeşitli zorluklar yaşadıkları ve çocuklarında kaygılı durumlar gördükleri (çocuğun gaitasından, idrarından, sifondan korkması, lazımlığa tepki göstermesi, istifra, koku hassasiyeti, sünnetten sonra korkma) tespit edilmiştir. Literatür tarandığında bu sonuca ulaşılmış benzer çalışmalar oldu-ğu görülmüştür (Çalışır ve diğ., 2011).

Araştırmada katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi sürecini önemli buldukları tespit edilmiştir. Ancak literatür tarandığında bu sonucu destekleyen veya desteklemeyen herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

Çocuğa tuvalet eğitimi kazandırmanın çeşitli yolları mevcuttur (Beth, Choby, Shefaa, 2008). Bu araştırmada katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma döneminde rol model olarak/göstererek bu süreci tamamladıkları saptanmıştır. Literatürde bu sonuç ile alakalı çalışma bulunamamıştır.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin yaşı, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?

Araştırma grubu yaşları farklı olan annelerden oluşturulmuş ve elde edilen bulgular sonucunda farklı yaşlardaki annelerin benzer hatalar yaptıkları tespit edilmiş olduğundan araştırmaya dâhil olan katılımcıların yaşları ile çocuklarına uyguladıkları tuvalet eğitimi farkındalıkları açısından anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bu sonuç literatür ile benzerlik göstermektedir (Deniz,1997).

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk sayıları ve aile yapıları, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?

Deniz (1997), yaptığı çalışmada çocuk sayısı az olan annelerin daha fazla çocuğa sahip annelere göre tuvalet eğitimi konusunda her konuda olmasa da genellikle daha bilinçli olduğunu saptamıştır. Araştırma grubu oluşturulurken farklı çocuk sayısına sahip anneler seçilmiş ve elde edilen bulgular sonucunda farklı çocuk sayısına sahip annelerin benzer hatalar yaptıkları tespit edilmiş olduğundan araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri cevaplardan sahip oldukları çocuk sayısı ile tuvalet eğitimi farkındalıkları arasında anlamlı bir bağ bulunamamıştır. Elde edilen sonuç literatürle ilişkilendirilememiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların aile yapıları ile annelerin tuvalet eğitimine başlama süreçleri arasında bir bağ kurulamamıştır. Bu sonuç, literatürdeki benzer amaca yönelik yapılmış çalışma ile paralellik göstermektedir (Deniz, 1997). Conk ve diğ., (1992), tarafından çekirdek aile yapısında olan çocukların tuvalet eğitimi süreçlerinin daha doğru ve sağlıklı gerçekleştiği belirtilmiştir . Ancak bu çalışma için bu sonuç uyumluluk göstermemektedir.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin eğitim düzeyi tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?

Araştırmada çoğu annenin çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma döneminde çeşitli yanlış tutumlar sergiledikleri (tuvalet eğitimi yarıda kesme, tuvalet eğitimi için yaz ayını bekleme) fark edilmiştir. Bu sonuç, literatürdeki tuvalet eğitimi üzerine yapılan benzer çalışma ile de benzerlik göstermektedir (Çalışır ve diğ., 2011). Bu tür yanlış tutumlar çocuğun gelişimi açısından çeşitli sorunlara sebebiyet verebilirler. Literatür tarandığında annenin eğitim düzeyi ile tuvalet eğitimi sürecinin daha sağlıklı geçmesi beklenmektedir (Aktosun, 2014; Ball ve Bindler, 2003; Gilbert., 2014; Wilson, 2011). Araştırmada ise katılımcıların eğitim düzeyi ile yanlış tutum sergilemeleri arasında bir bağ bulunamamıştır.

Bu sonuç literatürdeki bazı araştırma verileri ile zıt düşmektedir (Bolat, 2015; Deniz ve Görok, 2016). Tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuğu bezlemeye devam etmek yanlış bir tutumdur. Çocuğun altı bezlenmemeli ve çocuk alta kaçırma durumu yaşadığında, sebep olduğu durum ile yüzleşmesi sağlanmalıdır. Bu yüzleşme çocuğun sağlıklı gelişimi için önemlidir (Conk ve diğ., 1992). Çocuğun altı gündüz veya gece bağlanmaya devam ederse bu durum çocuğun tuvaletini ne zaman tutup ne zaman tutmaması kararını vermesine engel teşkil edebilir (Conk ve diğ., 1992). Araştırmada katılımcıların hepsinin tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuklarının altını gündüz bağlamadıkları saptanmıştır. Bu durum literatür-deki benzer çalışma ile de paralellik göstermektedir (Conk ve diğ., 1992). Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda araştırma-ya katılan katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimine başladıktan sonra çocuklarının altlarını gece bezlemedikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucu literatürle paralellik göstermemektedir (Conk ve diğ., 1992; Deniz, 1997). Araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeyleri ile tuvalet eğitimi sürecinde çocuklarına gece bez bağlamaları arasında da bir bağ bulunamamıştır. Bu sonuç, literatür ile benzerlik göstermektedir (Deniz, 1997).

Okul öncesi dönemde çocuğa olan ailenin gelir düzeyi, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarının nasıl etkiler?

Literatürde sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin özellikle bezden kurtulmak için tuvalet eğitimi sürecine erken başladıkları belirtilmiştir. Mota ve Barros (2008), tarafından yapılan bir çalışmada fakir annelerin tuvalet eğitimine başlama yaşı diğerlerine göre daha erkendir. Horn, Brenner, Rao ve Cheng (2006), yaptıkları çalışmada da düşük sosyoekonomik düzeye sahip Afro-Amerikan ailelerin, yüksek sosyoekonomik düzeyde olan beyaz ırk ailelere göre daha erken eğitime başladıkları gösterilmiştir. Literatürdeki bu sonuçlar ile bu araştırmadan elde edilen sonuçlar uyumluluk göstermemektedir. Araştırmada sosyoekonomik düzey ile annenin çocuğa tuvalet eğitimi vermeye başlama yaşı arasında bir bağ bulunamamıştır.

Bu araştırmada okul öncesi dönemde çocuğa sahip annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının annenin yaşı, annenin çocuk sayısı ve çocuğun aile yapısı, annenin eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi değişkenleriyle ilişkisi incelenmiştir. Araştırma ölçütlerine göre seçilmiş yedi annenin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada beş alt problem yanıtlandırmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere yapılan nitel analizler sonucunda aşağıda belirtilen sonuçlar elde edilmiştir:

- Araştırmaya katılan annelerin çocuklarına tuvalet eğitimi verirken çeşitli hatalar yaptıkları ve bu konu hakkında bilgi eksiklikleri tespit edildiğinden annelerin tuvalet farkındalıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının, annelerin eğitim düzeyleri ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının kültürel kolektif bilinçdışı sonucu etkilendiği ve tuvalet eğitimi vermelerine yön çizdiği saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan annelerin doğru tuvalet eğitimi bilmedikleri ve çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde çeşitli hatalar yaptıkları tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi önemli buldukları ancak tuvalet eğitimi üzerine araştırma yapmadan sahip oldukları bilgiler kapasitesinde çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırdıkları saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının çocuğun büyüdüğü aile yapısıyla ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının annenin yaşı ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının annelerin sahip oldukları çocuk sayısı ile ilişkili olmadığı sonucu saptanmıştır.

Öneriler

Bu kısımda, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelendiği bu araştırmada elde edilen sonuçların literatürle tartışılmasının ışığında bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

Literatürü zenginleştirmek adına,

- Normal gelişim gösteren, sağlıklı bireylerin tuvalet eğitimi ile ilgili yerli yayın eksikliğini gidermek için bu konuda daha fazla çalışma yapılması önerilir.
- Tuvalet eğitiminin öneminin incelendiği yeterli sayıda ve güncel yerli kaynak olmadığı tespit edilmiş olduğunda, bu konuyu irdeleyen daha fazla çalışma yapılması önerilir.
- Literatürdeki çalışmalarda tuvalet eğitimi sürecinde genellikle annelerin yaşadıklarına ve yaptıklarına değinilmiş oldu-ğu görüldüğünden, çocukların tuvalet eğitimi sürecinde ne gibi durumlar yaşadıklarını ve nasıl duygular hissettiklerini tespit etmeyi amaçlayan çalışmalar yapılması önerilir.
- Yapılan çalışmaların çoğunlukla nicel yöntemler kullanıldığından, nitel analiz yöntemlerinin kullanımına yönelik azlığı telafi etmek adına nitel analiz yöntemlerinin kullanıldığı yeni araştırmalar yapılması önerilir.

Tuvalet eğitimi farkındalığını artırmak adına,

- Tuvalet eğitimi ile ilgili aile eğitim programlarının yapılması önerilir.
- Katılımcı grubunun daha önce çocuk sahibi olmayan hamile kadınlardan oluşturulup, doğru tuvalet eğitimi bilgi seviyelerini ve tuvalet eğitimi farkındalıklarını ölçmek için hazırlanan ve elde edilen sonuçların katılımcılar ile paylaşarak katılımcıların bilinçlenmesini sağlayan çalışmalar yapılması önerilir.
- Bu konu hakkında basın ve sosyal medyaya daha fazla görsel ve işitsel veri girişi sağlanması önerilir.
- Özellikle bebelere ve hamilelere yönelik mağaza ve internet sitelerinde bu konunun öneme dikkat çeken başlık, reklam ve afişlerin kullanılması önerilir.

Kaynakça

- Aktosun, Y. Y. (2014). *Problem çocuk mu?*. İstanbul: Işık Yayınları.
- Arıkan, D., Çelebioğlu, A. ve Tüfekçi, F. G. (2013). Conk, Z., Başbakkal, Z., Yılmaz, H. B. ve Bolışık, B. (Ed.), *Çocukluk dönemlerinde büyüme ve gelişme. pediatri hemşireliği* içinde (53-66. ss.). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Atkinson, R., Smith, E., Bem, D., Hoeksema, S. (2006). *Psikolojiye giriş*. (Çev.: Y. Alagon). (3. baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ball, J. W. ve Bindler, R. C. (2003). *Pediatric nursing caring for children*. New Jersey: Prentice Hall.
- Baxter, P. ve Jack, S. (2008). Qualitative case study methodology: study design and implementation for novice researcher. *The Qualitative Report*, 13(4), 544-559. Erişim adresi <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol13/iss4/2>
- Beth, A., Choby, M. D., and Shefaa George, M. D. (2008). Toilet training. *American Academy of Family Physicians*. 78(9),1059-1064.
- Beyazoğlu, G. (2014). *Oyun ve su terapilerinin otizm tanısı almış bir çocukta gözlenen davranış bozukluklarını azaltılması üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bolat, E. (2015). 1-4 yaş arası çocuğa sahip annelerin tuvalet eğitimi kazandırma konusunda tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 53-67.
- Bolat, Ö. (2016). *Beni ödülle cezalandırma*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç, Çakmak, E., Akgün Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Byron, T. (2009). *1 yaşından 3 yaşına çocuk bakımı*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Choby, B. A., George S. (2008). Toilet training. *Am Fam Physician*, 78, 1059-1064.
- Conk, Z., Başbakkal, Z., Genç, G., Bolışık, B., (1992). Tuvalet Eğitiminde Annelerin Uyguladıkları Yöntemlerin İncelenmesi. *III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı* içinde (690-698. ss.). Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu. Esnaf Ofset Matbaacılık. Sivas. Haziran.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design, qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Lincoln: Sage Publications
- Çağdaş, A. (2008). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Konya: KökYayıncılık.

- Çalışır, H., Özvurmaz, S., Şahbaz, M. ve Tuğrul, E. (2011). Annelerin tuvalet eğitimi sırasında kullandıkları yöntemler ile 1-4 yaş çocukların altlarını ıslatma durumları arasındaki ilişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4), 17-23.
- Deniz, Ç. ve Görak, G. (2016). Çocuklarda Tuvalet Eğitimi ve Kullanılan Yöntemler. *Jaren*. 4(1), 59-64. Erişim adresi https://www.journalagent.com/jaren/pdfs/JAREN_4_1_59_64.pdf
- Deniz, Ü. (1997). Annelerin tuvalet eğitimine ilişkin bilgi ve uygulamaları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eren, T. ve Oğuz, F. (2014). Sağlıklı çocuklarda tuvalet eğitimi. *Turkish Family Physician*, 5(3), 13-18.
- Eliyaoğlu, N. (2010). Sağlam çocuk izlemi. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(1), 6-10.
- Fidancı, K., Fidancı, B. ve Sarı, E. (2013). Yaş dönemlerine göre gelişim özellikleri. Erişim adresi <http://www.jcam.com.tr/files/KATD-1565.pdf>. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018.
- Gilbert, J. (2014). *Tuvalet eğitimi*. (Çev.: T. Kanbur). İstanbul: Mikado Yayınları.
- Gökner, Ö. (2012). *Bilinçli çocuk yetiştirme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Horn, I. B., Brenner, R., Rao, M., Cheng, T. L. (2006). Beliefs about the appropriate age for initiating toilet training: are there racial and socioeconomic differences?, *The Journal of Pediatrics*, 149(2), 165-168.
- İnanç, B. Y., Atıcı, M. K. ve Bilgin, M. (2015). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem.
- Koç, I., Camurdan, A. D., Beyazova, U., İlhan, M. N., Sahin, F. (2008). Toilet training in Turkey: the factors that affect timing and duration in different sociocultural groups. *Child Care Health Dev*, 34, 475-481.
- Köse, D., Çınar, N., Altinkaya S. (2013). Yenidoğanın anne ve baba ile bağlanma süreci. *Türk Tabipleri Birliği Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 22(6), 239-240.
- Küçük L. (2010). Çocuk ve ergenlerde önemli bir sorun olan enürezisin psikososyal yönü. *Maltepe Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 3, 68-72.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Meggitt, C. (2012). *Understand child development*. London: Hodder& Stoughton General Division.
- Miles, M. B., Huberman A. M., & Saldana, J. (1994). *Qualitative data analysis methods sourcebook*. Sage Publications.
- Mota, D.M., & Barros A. J. D. (2008). Toilet training: Methods, parental expectations and associated dysfunctions. *Jornal De Pediatria*, 84(1),9-17.
- Önen, S., Aksoy, İ., Taşar, M. A. ve Bilge, Y. D. (2012). Çocuklarda tuvalet eğitimini etkileyen faktörler. *Bakırköy Tıp Dergisi*. 8(3), 111-115.
- Özkul, E. (2017). *Tuvalet eğitimi tamamlanmış çocukların, dışkı, idrar kontrolü ve tuvalet becerisi kazanmalarını etkileyen faktörlerin ve etki-lerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Özmert, E. (2006). *Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile*. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 49, 256-273.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research method*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication, Inc.
- Potts, N. L., & Mandleco, B. L. (2012). *Pediatric nursing caring for children and their families*. Canada: Thomson Delmar Learning.
- Salihoğlu-Dursun, S. (2015). *Hamilelik ve 0-6 yaş döneminde çocuk bakımı ve eğitimi el kitabı*. İstanbul: Hayat Yayıncılık
- Salihoğlu-Dursun, S. (2012). *Çocuk bakımı ve eğitimi*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- Semerci, B. (2015). *Birlikte büyütelim: Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sıdal, M., Oğuz, F., Ünüvar, E., Kılıç, A. Ve Yıldız, İ. (2014). Devecioğlu, Ö. ve Çıtak, A. (Ed.), Genel Pediatri. *Pediatride Rutinler içinde* (186. ss.). İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevleri.
- Tarhan H., Çakmak Ö., Akarken İ., Ekin R., G. Ün S., Uzelli D., Helvacı M., Aksu N., Yavaşcan Ö. ve Sönmez, N. (2008). Eve dayalı gündüz tuvalet kontrolü aile eğitimi programının annelerin kurulum kaydı tutma ile gündüz tuvalet kontrolü kazandırma becerisini ve çocukların gündüz tuvalet kontrolünü kazandırmasındaki etkisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı.
- Topçuğlu, V. (2003). Obsesif kompulsif bozuklukta psikanalitik görüşler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 6, 46-50.
- Tümkiye, S. (2012). Dil Gelişimi. Deniz, E. (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Maya Akademi. s. 29-45.
- Wechselbers, K. (1984). *Anne ve çocuk*. (Çev.: Erdoğan Kınalıbay). İstanbul: Evrim Matbaası.
- Wilson, D. (2011). M.J. and Wilson, D. (Ed.), *Family-Centered Care Of The Young Child*. Hockenberry, Wong's Nursing Care of Infants and Children (9. eds.). America: Mosby. 564-567.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.